

ELS CRISANTEMS

L'alta boira hivernal, d'un gris franel·la, separava la vall de Salinas del cel i de la resta del món. Descansava als vessants de les muntanyes com una tapadora tancant aquella olla hermèticament. Arreu de la fondalada, les relles de les arades llauraven uns solcs profunds i deixaven la terra negra brillant com el metall. Entre els ranxos que hi havia escampats per les faldes del riu Salinas, els camps de rostolls grocs semblava que estiguessin banyats per un sol pàllid i fred, però al desembre no n'hi havia, de sol, a la vall. Les fulles afuades dels salzes que s'apinyaven vorejant el riu flamejaven amb tons esgrogueïts.

Era un temps de calma i espera. L'aire era fred i agradable. Com que bufava un ventijol del sud-oest, els grangers confiaven que no trigaria gaire a caure un bon aigua. Però la boira i la pluja no van mai alhora.

Al ranxo del Henry Allen, a la falda de la muntanya de l'altra banda del riu, no hi quedava gaire res a fer, perquè ja havien segat i collit el fenc, i tenien els camps llaurats, a punt per a rebre amb els braços oberts l'aigua que hagués d'arribar. El bestiar que pasturava als pendents més elevats tenia el pelatge ben embullat i cada cop més aspre.

Mentre feinejava al jardí, l'Elisa Allen va fer un cop d'ull al pati i va veure el Henry, el seu marit, que parlava amb dos homes molt ben vestits. Tots tres estaven plantats davant del cobert del tractor, cadascun amb un peu a l'estrep del petit Fordson. Fumaven i es miraven el vehicle mentre la feien petar.

L'Elisa se'ls va mirar un instant i va tornar a la feina. Tenia trenta-cinc anys, la cara esvelta i ferma i els ulls tan transparents com l'aigua. La roba per a treballar al jardí —barret d'home de color negre que li cobria el cap fins als ulls, sabatots, vestit estampat amb dibuixos tapat gairebé del tot per un gran davantal de pana amb quatre bones butxaques per a guardar-hi les tisores, la paleta i el rasclet, les llavors i el ganivet amb què feinejava— li amagava la figura i la feia semblar més grassa. Duia uns guants de cuir gruixuts per protegir-se les mans.

Podava les tiges dels crisantems de l'any anterior amb unes tisores curtes i fortes. De tant en tant feia una llambregada als homes del cobert. L'Elisa tenia una cara àvida, madura i bonica; i feia anar les tisores encara amb més avidesa, i també amb més contundència. Les tiges dels crisantems semblaven massa menudes i fràgils per a l'energia amb què les tallava.

A l'enretirar-se un floc de cabells dels ulls amb el dors del guant, es va embrutar la galta amb una mica de terra. Darrere seu s'alçava la granja blanca i pulcra, envoltada per un terraplè de geranis vermells que arribaven fins a les finestres. Tenia un aspecte impecable, amb les finestres netes i polides i una catifa per a netejar-se les sabates immaculada davant de les escales de l'entrada.

Va fer una segona llambregada al cobert del tractor. Els desconeguts s'enfilaven al Ford Coupé. Es va treure un guant i va esgratinyar amb força entre els brots del nou crisantem verd que naixia de les velles arrels. En va apartar les fulles i va examinar les tiges, que creixien ben juntes. No hi havia pugó, ni porquetes, ni cargols, ni cucs grisos. Eliminava aquesta mena de plagues amb les mans, abans que s'arribessin a formar.

Es va estremir quan va sentir la veu del seu marit. Se li havia acostat sense fer soroll i estava recolzat al filat que protegia el jardí del bestiar, dels gossos i de les gallines.

—Ja hi tornem a ser —va exclamar—. T'està creixent un bon planter.

L'Elisa es va incorporar i es va tornar a posar el guant.

—Sí, aquest any creixen ben fermes.

En el to i en l'expressió de la cara s'hi entreveia un deix de superioritat.

—Tens un do per a aquestes cosetes —va observar el Henry—. Alguns d'aquests grocs que vas plantar l'any passat ja fan un pam de diàmetre. Tant de bo et dediquessis a l'hort i aconseguissis que les pomes ens sortissin tan grosses!

—Potser m'ho rumiaré. —L'Elisa va afuar la mirada—. Tens raó, tinc aquest do. La meva mare ja el tenia. Plantava el que fos i ho feia créixer tant sí com no. Deia que tenia mans de jardinera, que anaven soles.

—Doncs amb les plantes te'n surts molt bé —li va respondre.

—Henry, ¿qui eren aquests homes amb qui enraonaves?

—Sí, bé, ara t'ho anava a explicar. Eren de la Companyia Càrnica de l'Oest. Els he venut trenta caps de bestiar de tres anys. I a sobre gairebé al preu que els vaig demanar.

—Fantàstic! —va exclamar l'Elisa—. Així m'agrada!

—I he pensat... —va continuar el Henry—, i he pensat que, com que avui és dissabte, podríem baixar a Salinas a sopar a un restaurant i després anar al cinema... Per celebrar-ho, ¿oi?

—Fantàstic —va repetir l'Elisa—. Em sembla molt bé.

—Avui hi ha combats de boxa —va deixar anar el Henry en to foteta—. ¿Què et semblaria anar-ne a veure un?

—Oh, no —el va tallar l'Elisa contenint l'alè—. No m'agrada la boxa.

—Només feia broma, dona. Anirem al cinema. Aviam... Són les dues. M'emportaré l'Scotty per baixar els vedells de les muntanyes. Trigarem dues horetetes. Podem marxar pels volts de les cinc i sopar a l'Hotel Cominos. ¿Et sembla bé?

—Oh, i tant que em sembla bé! Tinc ganes de sortir a sopar fora.

—Doncs au. Me'n vaig a buscar un parell de cavalls.

—Em sembla que tinc prou temps de trasplantar uns quants esqueixos més —va afirmar l'Elisa.

Va sentir com el seu marit cridava l'Scotty a tocar de l'estable, i al cap de molt poc va veure com els dos homes remuntaven a cavall la falda de color groc pàl·lid de la muntanya per anar a buscar el bestiar.

Tenia un petit parterre quadrat a punt per a plantar-hi els esqueixos dels crisantems. Va remenar bé la terra amb la paleta, la va allisar i la va compactar amb força. Després va cavar deu rengleres de solcs per plantar-hi els esqueixos. Va tornar on tenia els crisantems i en va arrencar uns petits brots frescos, els va treure les fulles amb les tisores i els va deixar en una pila ben ordenada.

Va sentir carrisquejar unes rodes i el soroll feixuc de cascots provinent del camí i va aixecar el cap. El camí del comtat resseguia en paral·lel les frondoses mates de salzes i carolines que voregen el riu. Per allà remuntava un vehicle peculiar amb un tir encara més peculiar. Era una carreta de quatre rodes amb sostre de lona arrodonit, com els vehicles que conduïen els colons de l'oest. L'estiraven un vell bai i un burret gris i blanc, i la conduïa, assegut a l'obertura que deixaven les parets de lona, un home amb una barba d'uns quants dies. Sota el carro, entre les rodes de

darrere, els seguia amb indiferència un quisso prim i escardalenc. A la lona hi havia unes paraules pintades matusserament amb lletres desiguals: «Cassoles, paelles, ganivets, tissores, tallajepes. * Reparo.» Eren dues línies amb els objectes, i a sota el «reparo» categòric i ben cridaner. La pintura negra s'havia anat gastant i havia anat deixant una escampadissa de puntets sota cada lletra.

L'Elisa es va quedar a la gatzoneta mirant com aquell vehicle atrotinat i extravagant continuaria camí enllà. Però, en comptes de passar de llarg, va enfilat cap a la granja, fins al davant de la casa, amb les velles rodes torçades carrisquejant de valent. El quisso escardalenc va sortir disparat d'entre les rodes i es va avançar. Immediatament, els dos gossos pastors del ranxo el van anar a trobar. Tots tres es van quedar immòbils, remenant la cua ben drete, amb les potes enravenades i en tensió, i es van començar a ensumar tímidament, però amb la solemnitat pròpia d'un alt dignatari. La caravana va arribar fins al filat de la casa i es va aturar. Aleshores el gos nouvingut, sentint-se en minoria, va abaixar la cua i es va refugiar sota el carro amb el pèl eriçat i ensenyant les dents.

—En una baralla és perillós..., quan s'hi posa —va cridar l'home des del seient del carro.

L'Elisa va riure.

—Ja ho veig. ¿I que li costa gaire posar-s'hi?

Al veure-la riure, l'home s'hi va afegir amb ganes.

—Sovint un munt de setmanes —li va respondre, i va baixar recolzant-se a la roda mig encarcerat. El cavall i el burret es van

* A l'original, *sisors* i no *scisors* ('tissores'), i *lawn mores* i no *lawnmowers* ('podadores'). (N. del t.)

quedar quietos, amb el cap mirant el terra com si fossin flors mancades d'aigua.

El va veure molt corpulent. Tot i que tenia els cabells i la barba canosos, no semblava vell. Anava amb un vestit negre gastat, esflagarsat i ple de taques de greix. Quan va parar de riure, el somriure li va desaparèixer de la boca i de la mirada. Tenia els ulls foscos, amb aquella expressió melancòlica tan típica dels conductors de carros i dels mariners. Quan va posar les mans al filat, l'Elisa les va veure plenes de clivelles; per cada clivella una línia negra.

—He sortit de la ruta habitual, senyora —va començar, traient-se el barret tronat—. ¿És aquest el camí de terra que travessa el riu per anar a trobar la carretera que va fins a Los Angeles?

L'Elisa es va incorporar i va guardar les tisoires a la butxaca del davantal.

—Doncs sí, però farà molta marrada per arribar a Los Angeles. I diria que els animals no el podran travessar.

—Se'n faria creus del que aquestes bèsties poden arribar a travessar —va respondre-li ell, una mica sec.

—¿Quan s'hi posen? —va preguntar.

L'home va somriure un moment.

—Sí, quan s'hi posen.

—Aviam... —va començar l'Elisa—, crec que guanyarà temps si torna pel camí de Salinas i allà agafa la carretera de Los Angeles.

L'home va fer dringar el reixat de les gallines pinçant-lo amb el dit gros.

—No tinc gens de pressa, senyora. Faig la ruta de Seattle a San Diego cada any. M'hi passo una bona temporada. Uns sis mesos per trajecte. Procuero seguir el bon temps.